

Eliezer ben Sol, ha-Levi, of Bonn, 12th/13th cent.

(4)

ספר רabi'ah

הוא

אבי העזרי

לרבינו אליעזר ברביבנו יואל הלוי ז"ל

ברך ראשון

ברכות נדה שבת עירובין

א - תי"א

ז"ל בהגהה מחודשת מתקך כת"י

עם הגהות והערות

על ידי

דוד בהגאון ר' שריה שליט"א דבליצקי

בנין-ברק תשס"ה

חוון מעשות ימי תשובה שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט, דפסקין הילכתא כרבעא^ט. וכן לאדם טעה אינו חורורי^ו. ואין לשנות ולומר מדקאמר ר' אליעזר אפיקו אמר האל הקדוש יצא מכל דבר לא יצא, דהא קיימת לנו בפה' במא מדליקין (מד ע"א) דימים שאין בהם קרben מוסף טעה ולא אמר וכו' אין מחווין אותו, ואין לחלק דתهام רק דילג והכא אמר בטעות, דהכא נמי איינו בטעות אלא שלא אמר מלכות. ותו אי בדייעבד פלייגי מי קמיבעיא ליה מי הוה עלה, הילכתא^ז לדברי שניהם לכתלה צריך לומר המלך הקדוש והמלך המשפט, הוה ליה לאatory פלוגטה דפליגי בדייעבד, והך דמיית פלוגטה דרב יוסף ורבא לכתלה פלייגי אין ראוי לומר. אלא על כווחין דלכתחילה פלייגי לומר. מגברא דאתה חונן בשבת דארמינן לקמן (כא ע"א) שמשיטים אותה ברכה, ומטעות דמשיב הרוח דעתינו חורורי.

והכי פירושא, ר' א' אומר אפי' אמר האל הקדוש יצא, כלומר הבא למלך אמר' ליה שכך יצא בהאל הקדוש כמו בהמלך הקדוש ושניהם כאחד טובים^ט, אבל לדב עדיף המלך הקדוש לומר והכי מורין ליה. והוזרכתי להאריך כי רבינו האלפסי כתוב שהזורה. ל

אוצה"ת). אבל מלשון רשי' כאן יזוקף את עצמו כשהוא מזכיר את השם' משמע דזוקף בשעת אמרתו, וכפי' الآخر בר"י מלוני ובא"ת. וכ"ה בדור החאים. וכ"ה עפ"י האריזול עי' מה"ח סי' קיג סק"א. פ. וא. וכ"כ רבינו לקמן סי' זה. והובא המנהג בשא"ר עי' טוב"י סי' תקופב ס"ד. פ. הבוא באוייז הל' ק"ש סי' זה. וכ"כ תוטס' בקי' שם. פג. כג'י דק"ס אותן. ולפנינו הרבה זוכת' הרא"ש דגם משום דרבבה אמרה נקטין היכי דרכה ורב יוסף הילכה כרכבה. בכ"ל כרב'. פ. והובאו דבריו רבינו במרדי כי ס"פ ר' לג זוגה של שמו. ועי' מה"ח סי' תקופב ס"ב שנראה שהיה לפניו נoston שלם. וכן בהגמ"י פ"י מהל' תפלה הג' נ[שנמלק על רבינו] ובטור סי' תקופב ושם שכ"ד הראב"ד. וכ"ד רבני צורתה שהובאו בתורי' וכ"ד הורי"ד בפסקין]. וכן לא כריב' ורמב"ם ורא"ש שחזור וכותחו פסק בשורע' שם. פה. נראה דעת' או לרביב' וכו'. פ. כתענית ג ע"ב. פ. ועי' גם לקמן טס' תקמב' יצא' במובן של כתחילה. ועוד כי"ב בר"ן ר' הקורא את המגילות היירושלמי פ"א ה"ה בא להזכיר את השם זוקף. (סדרו

ור"ח' כתוב מסתברא דלא יצא ויש שאמרו להקל. ורבינו האלפס פסק להקל". ומהו הא פשיטה.لن דהיכא דפתח וברין אדעטה דחמרה וסיטם בדחמרה לא יצא, דהדא לא איבעלא ליהי. ומיניה נילוף על כל הברכות שהיא דוגמתן דהא מתני' הו בעי למיפשط ליהש.

ט

וקיימת לנו כל שלא אמר אמר ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו. וקייל כרב דכשהוא כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם, פ"י לפני הזכרות השם' דכתיב (מלחים קמו ח) ז' זוקף כפופים. ירושלמי (פ"א ה"ה) מעשה באחד ששהה יותר מדאי והעבירו [רבci] ר' יוחנן אמר גער בו. אך ביוםי דרומאי נהגין דורוב התפללה בכפיפה כגון תעניות וימים נוראים^ט. רב ששת כי הוה כרע כחיזור ואcy הוה זוקף כחיזור וההיינו דאמרין (ב' ק'טו ע"א) דגעשית שרדו של אדם עכנא ומשיטים והוא לא כרע במודים, מדה בנגד מדה. כך שמעטיסב.

ט

ל [ב' ע"ב] וקיימת לנו כל ימות השנה מתפלל אדם האל הקדוש ומלך אווהב צדקה ומשפט

נו. בלשונו באוייז הל' ק"ש סס"י קו. נז. ואע"פ שריבו מפרש הסוגיא כרשי' שהספק הוא בשעה דערbor בפה"ג על השכר אבל לבסוף בריך שהכל, ודלא כפירוש הרוי"ף ומירוי שסיטם בפה"ג וה הכל, לא הביא רבינו את הרוי"ף אלא לעניין זה דיקטני בהך בעיא לכוללא. וכ"ה בתוס' ד"ה פתח וזה לא, שאע"פ שפירשו בראשי' הביאו את פסקו של הרוי"ף. עי' ב"י סי' רט סי' ב. [נע"ע לקמן סי' תקעא שם גריס רבינו בגי' הרוי"ף. עי'יש בהערחה]. והנה רבינו לא הזכיר אכן אבל בסיטי תקעא כחוב דואלני לחומרא ואילו בס"י תקעא כחוב דאוריתא אולין לחומרא. נת. עמש"כ בהערה צה ל"ט' תקכו [בריך בעמ' קין]. נט. כלומר מביריתא דשחרית פתח ביזצ'ר אור וכו'. ואע"פ לאדו דזוקא בברכת הנהנין. פ. וכ"כ הרשב"ץ וע"ש בחע' שכ"ה בפירוש אחד בר"י מלוני ובא"ת. וכ"כ היריבע"ץ בסדורו בברכת הדראה בערבית לר"ה שען הגאנ' סי' ח. וכ"כ בקצש"ע סי' ייח סכ"א. ולשון היירושלמי פ"א ה"ה בא להזכיר את השם זוקף. (סדרו

[סעיף ד] בהגהה על הקברות. נ"ב, ואין בזה ממש דרוש אל המלך ח"ז כמו שכתב הבהיר חי"ד טימן ר"ד [ר' ד] (ר' ד) עי"ש בסוף הסוף ועיין ספר החסידים סימן ת"ג, ובזהר פרשת ארתי [ויקרא ע, א] פסוק כמועשה ארץ מצרים ודרכך: (הגחות מורה ריש נ"ב)

מי"א ספיק (ו"ז) טעם. [אין ליה על קבר וכו']. ועיין לעיל סוף סעיף תקנ"ט [כמ"א]: (הגחות מורה ריש)

סימן תקנ"ט

[סעיף א] שיער או שהוא מופבק בו. לכוארה הא אכן ספק ספק שלא לחוזה, וילמא הלכה כהפטוקים שאינו צריך לחוזה, והלכה הזכיר. ואולי רדיו ספק ספיקא במקומן חזקה. ונראה לי דאמ"ת אחר כך שאמר המלך המשפט, אולי מוחזקין נמי אמר מטה הקדרוש, וצ"ע. עוד נראה לי די Adams זכרנו ומיכן מה בדעתו לומר המלך החדש ריק שמשופבק, אולי מא שכח אחר כן ציריך לחוזה. ועיין שער השובה לעיל סימן תקנ"ט ס"ק ג' בסוף ודע דמה שכתב [בש�"ע סעיף ב] אם אמר האל החדש תחונן בפ"דיבור כו' אין ציריך לחוזה, נראה מזה דתוך כדי דיבור הינו לא שטעה, ולא תוך כדי דיבור לאחר שאמר ברוך אתה ה', דהא כתמן המשפט לא משכחת לה תוך כדי דיבור בעינן זה: (טהרת העשוי שם. אם הוא בהמלך החדש חזר לראש). ראויתי כתוב על פ"דיבור אחד גאון מפורסם, אבל ראש השנה אם טעה ואמר מורה אחד יזכיר חזרו, מטעם דאן מקודשין את החודש בלילה (עמ"ה סימן תקנ"ב). ולטעמו אף אם התפלל תפלה של חול איינו מטה אמנים טברתו זאת כבר בחוכמה ריבנו יהונה [ביברכות] בפ"ת תפילה השחר (כ"א ב' דפוס ויניציאה יט, א"ד"ה שאין) בשם פ"א דמפרשי, לנען אם לא הזכיר של יום טוב, אבל מה דחו הטע ע"ש. הבאים הבית יוסף בסוף הסימן [עמור שלא ד"ה כהכ'] והלך חדש בסק"ה הסכים לדבריהם חזרה, וכן משמע מסתימת הפטוק דהוא הדין להמלך החדש דחוור ושלא כהמורה הנ"ל. ואולם נסתפק אם אמר המלך החדש או לא ביום טוב של ראש השנה ביום כיפור, נראה דאיינו חזר, כיון רביטום הברכה אמר ונ"ה בצדקה, סירכיה לאמר אחריו המלך החדש, עיין מגן אברהם ט"ז: (הגחות הריש)

טנ"א סק"א. ואם יאמר בלא שם אם כן. נ"ב, אפשר דיכול להלען עצמו בתפלה באלו דיצא כמו שכתב בנוסת הגולה [בש�"ע] רק הגבי"ס או אותו זו, וכן יכול לעשות כן לכתihilation לצאת י"ד ספיק וכן הוא כוונת הפרי חדש [אות א] ע"ש:

(ספר פלאים — תוספת טב) שם. וגורלה מזו כו'. קצת נראה ראייה דלא מהני הרגל קצת חישבו אלא בהמשך ענין שלם, חרע דקאמר [ברכות ט, א] דהיא לא פט למען ירכו ימיכם וגוי סירכא נקט ואתי, ע"ג דוכתבם טה בפרשא ראיונה ושניה, אלא דתלייא בהמשך כל הפרשה. וזה נראה לי דבלא זה אין לעשות כן, דאית לטעות אחר עשרה י"ט לומר המלך החדש כיון שהורגלו העשימים פעם. בשלמא ההם פ"ט וזה נראה לי זבמלך המשפט יש לומר המלך המשפט תעשיים פ"ט והוא כבר מרגען כן אחר (תיבות מל') [תיבות המלך] לומר המשפט אם יאמר המלך פשיטה שלא יאמר אהוב צדקה דאיינו רגיל בהמלך (המלה)

[סעיף ב] שיער וכן הדין בהמלך המשפט כו'. עיין מה שכתבתי בפ"ט האדומה חלק א' הלכות תפלה פרק ב' דין ח"י עי"ש, עיין:

וירידת גדרה וירידת גדרה זבמלך לא נפוץ אף אם אוירע. נ"ב, עיין סימן קל"א

שם. נהנו כולם לחתונות כו'. נ"ב, י"ל, כיוון שכולם מתחננים ליהא שום יהירה, ויעין מה שכתב המג"א בסימן תקנ"ג ס"ק ב':

(הגחות הגרא"ב פרענקי) שם. נהנו כולם. נראה הגודלים הנהגוה דלא ליהו יהירה לדיווחו:

(ליקוטי חבר בן חיים) שם. ואם אנו מחזיקים בו. נ"ב, זה קאי לפ"י דעתה ה'ב, בדבר שבעל כור:

שם. עכ"פ צום גדריה א"ב כו'. נ"ב, יש גורסים א"ג:

(הגחות הגרא"ב פרענקי) שם. אין צורך. עיין מה שכתבתי סימן תקנ"ז כו'. נ"ב, עי"ש ס"ק ק"ז, דיל' דקטנים ר"ל פחותים מ"ה, ויעין באלה רבה ס"ק כה:

bara' rotb skiyot. ויום ראשון של סlichot כו'. עיין מ"א סימן תקס"ב ס"ק ד', ויעין bara' hiteb [שם] סקי"ו בשם המהיגים: (טהרת השלחן)

שם פקי. כתוב ה'ב"ה. עיין יו"ד סימן רי"ד [סעיף א]: (טהרת השלחן)

מ"א סקי"א. פירוש דאיון חובה לאכוי. נ"ב, צ"ע שבכנתה הגודלה בהגחות הטורן כאן פיש להיפך: (הגחות מורה ריש נתנו)

שם סקי"ב. בשום אסור לחתונות בערבי יומי מובאים. נ"ב, שלא נכנס ליום טוב כשהוא מעונה: (ספר פלאים — תוספת שבת)

שם. מוויה לטעם דלכוש צ"ע. נ"ב, ואפשר שלא יבוא לאכול גם כשחל ערב פסח בשבת דאו מתענין ביום חמישי עיין סימן (תקמ"ד) [תע] [סעיף ב], מה שאין כאן אבל א"ו ראש:

(ספר פלאים — תוספת שבת)

שם. לטעם דלכוש צ"ע. עיין אליה רבה [ס"ק לא], ובמקרה מדברי מג"א אלו דכיז"ט ושבת אם טעם מידי קודם עלות השחר שוב לא חשוב מחענה בשבת יו"ט:

שם. דבמקרים שיש מקצת חולין כו'. ביר"ד סימן רי"ד [סעיף א] איתא שעריך התרה, ויל' היינו דוקא בזמן המחבר שלא מתחפש המהיג להחטנות, אך מי שריגל לחתונות היי כמו מענית יחיד ויש בו מושום נדר ועריך התרה, משא"כ בזמן המג"א, דנתחפש הדoulos מתחננים יום ראשוןDSLICHOT ועריך ראש השנה, ואפשר דבר כל התענינים בין ראש השנה ליום הכיפורים והימים שקדום ראש השנה להשלמה היי מנהג גמור לרוב העולם וכל אין צורך התרה, משא"כ בזמן המחבר, ולכן מדריך ביר"ד שם הלך מי שוגל כו'. ואפשר אין הכוונה שם על מענית עריך ראש השנה שגם בזמן המחבר נהגו לחתונות כנראה בסעיף ב' [כאן]. ואפשר עוד כיוון שגם עריך ראש השנה מתענינה תקנות הקודמים ובין ראש השנה ליום הכיפורים מה שאין רובי הចורן נוגען היי לגביה גם החטנית של עריך ראש השנה לקבלה ועריך התרה, כיון שלא היה מחשבתו שלא לפירוש מן הצבור ורק מעצמו רזה וקיביל על עצמו ענייה של עשרהימי' תשובה והשלים בתענינים קודם ראש השנה ובכללים גם תענית עריך ראש השנה, וזה מודיע בדברי המחבר ביר"ד יע"ש ובמה שכתב בספר דגול מרובה [שם]: (הגחות הגרא"ב פרענקי)

bara' hiteb סקי. ומ" שקיביל כו' אף בערב שבת. עיין סימן רמ"ט [סעיף ד] וצ"ע:

(טהרת השלחן)

יד טעה בימנו
מתחלת ברפת
וכם וסימן הבהיר
תכליתו כרנו של
כשהם סים כל הבן
אניר לחזה רק

א) בימות החמה נ
ב) בימי שיטים נ
ניל דלקחה לה
רביס קי"ז סעיף ג'
מחירין אותו, הינו דו
באמת הפליה קודם
השנים, רלא גרע מוי
וראה לוה בס"ק קי"ד
בימות החמה שחזור
חוור לאש התפללה
נשבות נחתת, וא"כ
אמרין בירושלמי האב
דנקר מצליל מיקל וא
מתוק בכרכ. ואך דהמָר
חול, ונראה לוכס ול
דגערין בו ומוחין שי
מחירין לראש הברכה,
עכ"ל. לא. קי"ל כותוי
במה שחרר עוקר דבר
מכר. תוך. הכלחה מות
קדום שער את רגליו
לא נשבות נחתת, א
הגשמיים אם נכר קרב
הנ"פ בשאלתיהם ומשינויו
לעינן מדינה שצטבה:
ושאל ד"או: בחזרונו
מחירין בס"ק קי"ז פ"ט
ראש הברכה, ובדיומו
דברו. דהא: קי"ל בככל
ודתוב ה"י"פ פריך שב
וכי"פ כ"ט ח"ק: מנגד
שם: ברשותם רכמבה
לדעתה ראיון-ונציאלו
קבלת קדושים מהחורה
בגנושין להיפך, וצ"ל
הדין, בהחוא דרכב על
ואין לך שעה צrica
אפקיעינהו רבנן. לך

בעונומינו קרבנות אבל בנה זמצאי להסתפק, בכדי שניצל מברכה לבטלה (סימן קי"ג):
ברכה ג' נקראת "קדשתה", שהיא "אתה קדוש", וחומרם "האל הקדוש". ואם
טעה וסימן "המלך הקדוש", אין צרייך לחזור, (אה"ה בשם כ"ג סוף סימן ק"ח). ובעשרה
יום תשובה, מס' טעה "מלך הקדוש". ואם טעה וסימן "האל הקדוש", אם נזכר בתוק
כדי דבוי ואמר "מלך הקדוש", יצא, ואם לאו, צרייך לחזור בראש התפלה. וזהו
הדין אם מספק אם אמר צרייך לחזור לראש. ואין שיק באנ' פגעה הנפרת לעיל,
שיאמר צ' פעמים, כי איך יאמר ברכה (חקפ"ב). להגאון מהו ר' אבלי פסועיל נ"י
אמר באנ' הדין מחדש: "שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר 'מלך תהילים', אינו
אריך לחזור, בדין טעה ולא צפיר 'יעלה ניבא' בליל ראש חדש, שאינה צרייך לחזור,
מחמת שאין מקדרין את החדש בלילו, אם קבוגם בליל ראש השנה הدين באנ' שאין
אריך לחזור". עד כאן לשון הגאון בפ"ל: ע

יא. ברכה ד', "אתה חוננו", יכmozאי שפת נו"ם טוב או מרים-ב"ה "אתה חוננו",
ואם טעה ושבח וסימן ברכה, אף על-גב דלא-התחל ע"דין ברכה, שלא אחריה, אינו
אריך לחזור (צ"ז).
יב. ברכה ט' היא ברכת השנים, דהינו: "ברך עליינו", צרייך להנפיק בה בימות
הגשמיים, ייתן טל ומטר לברכה, ומתחילין בתפקיד ערבית של יום ס' שאחריו תקופה
תשורי, ביום התקופה הינו כלל ס' יום, וכדי עבר, דהינו: אם התפלל ושבח טל
ומטר, מזין מעט לעת (פייחדש) ולפי זה, פינן אכן תקופה מסוימת אלא בגין
שעות או בט' שעות בלילה או ביום, לעולם אין צרייך לחזור בתפקיד מעריב
בחזרה, כיון שעדרין לא נשלם ס' יום מעט לעת, וכן אם התקופה נופלת ביום, אין
אריך לחזור, אפלו בתפקיד שחרית לתפקיד קדם ג' שעות ביום, וכשנופלת בת' שעות
בימים ומתחפל מנחה קדם ט' שעות, גם אין צרייך לחזור, יפסקין לומר ביט' טוב
של פסח (קי"ז).
יג. אם לא אמר "ויתן טל ומטר", אם נזכר קודם שהתחילה ברכה שאחריה, שהוא
תקע בשופר, אומר "ויתן טל ומטר" ולאחר מכן "תקע בשופר", ואם כבר התחל
תקע וונזכר קדם "שומע תפלה", אין צרייך לחזור, אלא שואל ב"שמע קולנו",
שהיא ברכת "שומע תפלה" ואמנם סימן "שומע תפלה" ולא התחל רצחה, אומר
ויתן טל ומטר, ולאחר מכן רצחה. ואם לא נזכר עד אחר שהתחילה רצחה, אם לא
עקר בגליו, חזרה לברכת השנים, אם עקר בגליו, חזרה לראש. שכח טל ומטר
וונזכר קדם "שומע תפלה" בענין שאומרה ב"שומע תפלה", אם מתקבנה, נקדים לומר
טל ומטר, ולאחר מכן עגנון, רונה חמוץ עפי, שהרי אם שכח טל ומטר חזר, מה
שאין קד, ב"עגנון" (שם):

ה' ג' המ גמ' ארץ

ט' ג' גמ' ט' ס' ט' ט' ט'

(12)

Hakohen, Shlomo

בנין שלמה

חלק ב

כולל שאלות ותשובות, וחדושים בכל מקצועות התורה
עפ"י כתבי יד וספרים.

מאה גאון ישראל
הכהן הגדול מאחיו

מן רבי שלמה הכהן בר' ישראלי משה זצ"ל
מורץ דווילנה

בעריכת
הרבי דוד מצגר

בהוצאת
נין המחבר הרב שלמה נוימן
ירושלים ת"ו תשנ"ב

סימן מו

שכח יعلاה ויבוא בתפלת י"ט והמלך הקדוש בר"ה

לא הזכיר ואף אמרין (עיווקין מ' ב') ذכרוין אחד עולה לכאנ ולכאן, מ"מ נראה ذכרוין קדושות היום אין זכרוין לר"ח, וזה כל ר"ח אין מזכירין ר"ח באמצע התפלה, נמצא שזכרוין קדושות היום אינה בא אלא בשבייל ר"ה ואין זה זכרוין לר"ח, וזה אמרין ذכרוין אחד עולה לכאנ ולכאן, היינו זכרוין של יعلاה ויבוא. ויש להסתפק בזה. מיהו ע"פ הפשט נראה דא"צ לחזרו. אمنם עכ"פ נראה דאף אם נאמר דבר"ה צריך לחזור משום ר"ח, מ"מ כליל ר"ה בודאי א"צ לחזרו, וזה כבר הזכיר ר"ה בקדושת היום, ומושם ר"ח א"צ לחזר דה אין מקדשין החודש בלילה, ולא עדיף האי ר"ח משאר ר"ח דא"צ לחזר בלילה כמש"כ בברכות בפ' תפלה השחר (שם) הנ"ל וזה ברורו:

וגדולה מזו כתבו תר"י בס"פ תפלה השחר נ"ט אין ד"י מ"מ דאף אם לא הזכיר כלל של י"ט בלבד ר"ה מ"מ דא"צ לחזרו, מטעם אין מקדשין החודש בלילה וכ"ש ביעלה ויבוא דא"צ לחזרו, ואף לפ"ד דעת רבינו יונה בעצמו שם דוחה שם דבריהם לצריך לחזרו, היינו بلا הזכיר כלל של י"ט ומטעם שכח שם דגבי י"ט לא שירק אך סברא אין מקדשין החודש בלילה, רה גם בלילה אסור במלאה כיום גם ביו"ט של ר"ה, אבל לעניין יعلاה ויבוא דגם ביום ר"ה א"צ לחזרו אלא מצד ר"ח, פשט ובלילה א"צ לחזרו ככלليل ר"ח וזה ברורו:

זומידי דבריו בו בדברי רבינו יונה הנ"ל וראיתי להביא בכאן מה שכתבתי מכבר ליישב מה שמשמעותי מקשים מדברי תר"י הנזכר על מה שכי בספר חyi אדם

76 יש להסביר במי ששכח ולא אמר יعلاה ויבא ביו"ט בתפלה אי צריך לחזר או לא. ובתחלת ההשכה נ"ל פשוט דא"צ לחזרו, כיון שכבר הזכיר מענין היום בנוסחת ותנתן לנו. ולא דמי לברכת המזון, דין מזכירין מענין היום בכחמי' זולת יعلاה ויבא, אבל בתפלה הא כבר הזכיר, וכשהג' כתוב הב"י בא"ח בט"י תפ"ז אמר שכח לומר אתה בחורתנו [ומשמע שם דאף ותנתן לנו לא אמר]. רק אמר יعلاה ויבוא דיבא עכ"ל. פשוט והוא ג"כ מטעם הנ"ל, כיון שהזכיר קדושת היום בין אם בקדושת היום בין אם ביעלה ויבא דיבא, דנוסח התפלה אינו מכביב. וקצת ראה לזה מהא דתנייא בס"פ תפלה השחר (ל' ב') טעה ולא הזכיר של ר"ח בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכל לאומרה במוטפין וכו', ולכוארה למה פרט טפי ר"ח מיר"ט, אלא וודאי דיביו"ט בלבד א"צ לחזרו, דהא מ"מ הזכיר קדושת היום, אמן אין זה דיקוק גמור, דא"כ אמא תקשה אמא לא חניא שם חוה"מ דדמי לר"ח אין שם קדושת היום בשחרית, אלא וודאי שלא בדורוקא נקט ר"ח. ובזה מישב קושית והתוס' שם (בוד"ה והחניא) דחקשו דלמה צריך לומר בערבית דין מחזירין אותו מושם שייכול לומר בשחרית, תיפוקליה דין מקדשין את החודש בלילה, ומשו"ה כתבו שלא גרס"י בערבית, ולהנ"ל ניחא דאיידי דחוה"מ נקטליה, ור"ח שלא בדורוקא נקט לעניין ערבית.

אמנם כל זה בשאר י"ט, אבל ביו"ט של ר"ה לצריך יعلاה ויבוא גם מפני שהוא ר"ח, אפשר לצריך לחזרו דאף קדושת היום של ר"ה כבר הזכיר, מ"מ ר"ח

א. בב"י שם כתוב בשם האורהות חיים דין וזה אף ביו"ט שחול בשבת, אם הזכיר בו (ביעלה ויבוא) של שבת יו"ט יצא, ע"ש. ובאותה בחורתנו אין מזכיר של שכת ר'ך בוחתנו לנו. וכ"ה בהגתה רמ"א או"ח סי' תפ"ז סע' ג'.

ב. לכוארה יש להביא להיפן, מ"ש בב"י שם להנץ שיטות שצורך להזכיר גם ביעלה ויבוא, שאם לא הזכיר כתוב הב"י דאיינו חזרו, וכיון דהרי פלוגתא דרבotta כדיעד סמכינו על האומרים שא"צ לומר, והו"ל למייר שם להנץ שיטות כדיעד א"צ לחזרו, שהרי הזכיר שבת באחה בחורתנו. ומה שאותה בחורתנו לא מהני כדיעד לפטור מיעלה ויבוא, וטעמא בעי. אולם הגרא"א שם (MOVABA במשנה ברורה שם סקט"ז) כתוב שגם האי טעמא א"צ לחזרו שהרי הזכיר שבת פעם אחת באחה בחורתנו ע"ש. שוו"ר בפר"ח שם סק"ג שהעיר כן על הב"י. ולפי"ז ייל דה"ה לעניין הוכרת יו"ט שם שכח יعلاה ויבוא אין חזר כיון שהזכירו באחה בחורתנו (וזיל דה"י חרוא מחרוי טעמי נקט).

ואמנם לענ"ד נראה דברי הגאון מוהרא ז"ל →
שרירין וקיימין ומארין כשם בצהרים ואני
ענן כל לד' תר"ג הנ"ל. והוא בהקדם הטעם שתקנו
חו"ל לומר המלך הקדוש והמלך המשפט בעשית,
דידוע משום שהם ימי דין ומשפט והקב"ה שופט אז את
כל העולם כולם ומזהו הטעם נמי. תקנו חכמים לומר
פסוק מלכיות בר"ה. והנה כבר שניין בבריתא (ב"ה ר'
ח) כי חוק לישראל הוא משפט לאלה יעקב, אין לי
אלא לישראל לאו"ה מנין, ת"ל משפט לאלה יעקב,
א"כ מה תיל כי חוק לישראל מלמד שאין ב"ד שלמעלה
נכנסין לדין אלא א"כ קדרשו ב"ד שלמטה את החודש
ע"כ. והיווצה לנו מבריתא זו זו אין מתחיל תדין בר"ה
בב"ד של מילה רק ביום, לאחר שקדשו ב"ל שלמטה
את החודש; וע"פ הצעעה זו יפה כתוב הגאון הנ"ל
בדليل אס שכח המלך הקדוש א"צ לחזור, וכך שכבר
נכns יו"ט ואסור במלאה, מ"מ לענין המלך הקדוש
שאני ותליה בדין, והזינתליה בקידוש החודש נדמי
מש ליעלה ויבוא של ר"ח:

שכח לומר המלך הקדוש בלילה ב' של ר"ה

ודע שנסתפקתי שם לדעת הגאון הנ"ל היאך הדין. אם
שכח לומר המלך הקדוש בלילה שני של ר"ה. אם
דרמי ליעלה יבוא בלילה ר"ח דאין חילוק בין ליל האשון
לليل שניין, או דילמא ולא דמי לשארו ר"ח דהtram يوم
שני עיקר ומיניה מנין ימי החודש, שא"כ בר"ה דיום
ראשון עיקר זהה אלול כולם חסר וא"כ כבר קידש
החודש מיום הראשון, ובפרט לפי מש"כ הדעה

בכל כ"ד בשם הגאון מורה אבל ז"ל מפ"ק ווילנא ז"
שאמר דין חדש אם טעה בלילה ר"ה ולא אמר המלך
הקדושינו צרייך לחזור, כדי טעה ולא הזכיר עלה
ויבוא בלילה ר"ח שאנו צרייך לחזור מחמת שאין
מקדשין את החודש בלילה, א"כ גם בלילה ר"ה הדין כן
שאיין צרייך לחזור עכ"ל הגאון הנ"ל. והנה כבר תמהר
העולם האיך כתוב הגאון הנ"ל כן בפשטות דא"צ
לחזור, דהא אדרבה בתורה הנ"ל מסיק להיפךadam לא
הזכיר של יו"ט בלילה צרייך לחזור אף בלילה יו"ט של
ר"ה, וכתחב הטעם משום דעתך יו"ט אלימה טפי שיש
בها איסור מלאכה משא"כ בר"ה, ועוד בחתפילה אין
מזכירין ענן ר"ח בלילה אלא ענן יו"ט, יותר יש לנו לדון
אותו כמו יו"ט מלבדו אותו כמו ר"ח, ואם לא הזכיר
בערכות מעין יו"ט מהזיכרין אותו ע"כ וא"כ לכבודה
הה דלענין אם לא הזכיר המלך הקדוש נמי שיק סברא
זונ דהא אמרת המלך הקדוש אינה בא ר'ק מצד יו"ט של
ר"ה, ופשוט דמחזירין אותו כמו לא הזכיר של יו"ט
כלו:

ושוב מצאתי בשורת מים חיים להגאון מורה חיים
דאפאפארט ז"ל בחשובה שהחמה ג"כ על ד'
הגאון מורהרא ז"ל ג"ל מהא דתורה הנ"ל שכחוב damp
לא הזכיר של יום טוב מזיכרין אותו ונשאר בצע"ע ע"ש.
זועיין עד בספר דברי נחמי סימן מ"ז להגאון החסיד
מוריה נחמי מדורבראונא ז"ל שהעיר ג"כ כנ"ל על ד'
הגאון מהר"א זצ"ל וכחבו שדעתו נוטה דאף לדעת
היא שבחורה הנ"ל adam לא הזכיר של יום טוב בלילה
ר"ה דא"צ לחזור מ"מ בהמלך הקדוש מודה שצרכי
לחזור ולא כדעת מורה"א ז"ל הנ"ל ע"ש.

ג. ראה עתה בספר בארכום (לקט מהדרשו ותשוביתו) בלקוטי נסכא דברי אבא ס"י י"ח.

ד. ע"ש שכח משום דעתך המאורע של ר"ה דומה לעין המאורע של ר"ה.

ה. וע"ע בשורת בית הלוי ח"א ס"י מ"ב.

ו. ויש להזכיר מעט תבלין דמה שמצוירין ר"ח בתפלה, הוא אך ורק מטעם קדוש החודש ולא מטעם חותם הימים. וכ"כ הגרא"מ מפינס בשות' אהל משה ס"י נ"ז שזהו החילוק בין ר"ח לר"ה והו חותם הימים. וא"כ נראה דהא דמצוירין המלך הקדוש איןנו משום חותם הימים כמו הזכרת מעין המאורע שהוא חותם הימים, אלא משום שהקב"ה יושב על כסא דין, וכיוון שהדין הוא בבורך ברכוב דינו לבקר משפט, לכן בלילה איינו חזר, וכמו שבר"ה אינו חוזר כיון שאין מקדשין את החודש בלילה. ורבינו הוסיף יותר וזה שהדין תלוי בקדוש החודש. ולפי דברינו מושכת קושית הימים חיים שם ובית הלוי ח"א אחר ס"י מ"ב דהו חרוי דסתרי כיון שהחפצל של ר"ה (וכן העיד המ"ב ס"י תקפ"ב בשעה"צ סק"ד) ולהנ"ל לא הוא חרוי דסתרי והחותמת המלך הקדוש אינה משום דין. ועוד דהמלך הקדוש
מצוירין גם בחול בימים שבין כסא לעשר, וראה בהערה הכאה.

ז. ע"י תוס' ברכות שם ד"ה לפ"י, דין לחול בין ראשון לשני. ובתוס' הר"י שידיליאן והרא"ש שם מבואר. הטעם כיון שאין ראוי לקדש בלילה, ומה משפט ביום אף קידוש החודש ביום. וזה מסיע להנ"ל.

ח. הא דין חוזר בלילה ב' דר"ח הוא ממ"ג, שאם ר"ח ביום השני, א"כ שייך בו הטעם

תרגומים

תהלים ט מג

חרבות נצח וערום נתשת אבד זכרם
המה: חיווה לעולם ישב פונן למשפט
בساו: ל ט והוא ישפטתבל בצדך ידין →

תקון לדינא בורסיה: ט והוא ידין עפָא דארעא בזוכחה ידין עממי באתריזותא:

ריש'

ווטטנו ונכון וגננה מרנות, כס טמן ט' גזומת
 במס יגנו וולוי הלאום (מללתי ט' ד): אבד זכרם.
 מומת טטעס: (ט) וה' לעולם ישב וגוי. כס אלט
 טמלה גנום (עטום ט' יט). לאון מהל, מרנות ליטן
 מלך, וכן פאלינו טמיג ממו מלכות גנום, וכן
 נלמר פיחוקל (לה ט') שמנות עלט למנק ועליך
 גל מטנש: וערום נתשת. כי מלמר מילוס

רבבי
 הובדן
 ממטול
 וריני
 רגנא
 עפמי
 נברטה
 זילתיה
 נטמים.
 גוים.
 שמים
 האויב

שוננות:
 וכן כי
 נערת.
 ר לניצח,
 אך המה

א לבן:
 ובעברו
 ובעברו
 נ היין,
 ב אמר

א בית.
 רשב.
 לעולם
 ר פסוק
 ר עון,
 האויב.
 אך כנגד

גויים זה
 זה עשו
 אדם אף.
 א רשות.
 עמלק.

ים חמו
 גוס בנה,
 שנדריא,

מצודת ציון

נתשת. עניין עקריה והריסה. כמו לנחש ולנתוץ (ימיה
 לעולם ישב. כי ה' חי לעולם וכמו כן ממשלו, ואם
 כן מי יבנה את אשר הרס הוא: (ט) והוא ישפט. עד

עולם ישפט אותם בדין והישר והצדק כאשר ראוי להם:

אבן עוזרא

הרעות והטובות, והם הגזרות, וככה הוא יعن אשר
 גבתה בקומה יותן גבהן. ולפי דעתינו כי האויב כמו
 הקhal חקה אחת לכלם (במדבר טו טו), וכן הפירוש
 ואוי להיות אבד זכרם אלה, וכמו שהוא היה
 גבתה בקומה יותן צמרו (יוחיאל לא ט), ותנן
 צמרו, ולא דבר נכוונה, כי כה השם בפעלים, כמו
 מפני עליון לא יצא (איכה ג לח), והטעם, יציאות

רד"ק

ולזה הפירוש יהיה פירושו המה בתמיה: (ח) וזה. אלה
 ואלה יאבדו וה' לעולם ישב ושופט אלה ואלה, וזה
 שאמר כוון למשפט כסאו. וענין ישב הוא עניין
 העמידה והקיים: (ט) תбел. הוא ארצתו היישוב, אמר
 כמו שישפט משפט בצדך כן הוא שופט בכל עת

מדרשי חז"ל

האויב תמו הרובות לנצח מה כתיב אהרי והוא לעולם ישב
 כוון למשפט כסאו. (שמ').
 ט) והוא ישפט תбел בצדך. אמר לו: בשעה שהקב"ה
 דן את אומות העולם מוציא להם זכות מישראלים שביהם.
 דבר אחר, והוא ישפט תбел בצדך, אין הקב"ה חפץ
 באבדתן של רשעים למה שהחלה ברוחתי, איה יוצר מבקש
 שישתברו קנקני, לכן הוא דן את אומות העולם בשעה
 שהם ישנים מן העברות בלילה כדי שיעמדו בעולם,
 וכשהוא דן את ישראל דנס ביום שכשנים ישנים בטלים מן
 המצות, נער משנתו מיד הוא משכים לבית הכנסת וקורא

טייקיוקס בנה סיציליא, הן תמו וחרכותיהם קיימות, ומתח
 כביכול ערים נתשת ציון וירושלים וורי יהודה. וזה לעולם
 ישב כוון למשפט כסאו, בעת ההיא יקרה לירושלים כסא
 ה. דבר אחר, האויב הם תמו וחרכותיהם קיימים בגן קסרי
 רומי. דבר אחר, האויב חמוץ חני בשם רב אלעזר שבשעה
 נשבע הקב"ה שלא להשאיר זכר מלך לא נין ולא ננד,
 שלא יאמר אכן זה של מלך גמל זה או רחל זה של
 מלך שנאמר: אבד זכרם המה. רב לי בשם ר' חמא: לא
 השם שלם לא הכסא שלם עד שי אברה זכרו של מלך מן

תהלים ט

לֹאֲפִים בְמִישָׁרִים: ז' י' י' י' מִשְׁגָב לְהֵך
מִשְׁגָב לְעַתּוֹת בְצָרָה: י' א' וַיְבַטְחוּ בְךָ יוֹדָעַ
עֲקָתָא: א' וַיְסַפְּכָלוּ בְסֶבֶרֶת דָרְשֵׁיךָ יְהוָה: י' ז' וּמְרוֹ
שָׁמֶד בַּי לְאַזְעָתָה דָרְשֵׁיךָ יְהוָה: י' בְּזָמָר
מְטוֹל הָלָא שְׁבָקָה תְּבֻעַךְ יְהוָה יִשְׁבֵּצְיָן הָגִידָו בְעָמִים עַלְיוֹתָיו:
י' בְּיִדְרִישׁ דָמִים אֹתָם וּבָר לְאַשְׁבָח
בְצִיּוֹן הַנְּיאָו בְעַמְמִיא

עֲבָדוֹי: י' מְטוֹל רְתַבָּע רַמָּא דָזְקָה יְתִצְקָא דְכִיר וְלֹא שְׁלִי קְבָלָת עֲנוֹתָיו:

רש"י

טַפְטוֹס גְּלָמִים לְפִי מִלְּרִיס קְמָיוֹן נָס, דַן סָס לְכִיס: לְעַתּוֹת בְצָרָה. עַמִּס צָל נָסָה:
(י' ז' ז' וּמְרוֹ לְהֵי יְשָׁב צִוְּן. כְּטַמּוֹל יִטְמֹמוֹ לְגַיְון
מִשְׁגָב לְדָרְךָ. נְסָן דָלָה, לְיִלְמִינְטָה כָלְעַד
נְעַמְלָן נְטִילָן נְמַפְטָע כְּמָלָי מַטְגָּן לְיִטְלָלָן

מצודת דוד

(י') מִשְׁגָב לְדָרְךָ. אֲבָל לְנִשְׁבָּרָה לְבִי הַיְהָה לְמִשְׁגָב, וּמִתְּ
הַיְהָה לְמִשְׁגָב, כְּשִׂיחָה בְּעוֹלָם עַת צָרָה: (ו' א' כִּי לְאָ
עֲוֹבָתָן. כִּי יַרְאָו אֲשֶׁר לֹא עֲזַבְתָּ דָוְרָשָׁךָ: (ו' בְּ) יְשָׁב
צִוְּן, הַמְשֹׁרָה שְׁכִינָתוֹ בְצִוְּן: (ו' גְּ) כִּי דָוְרָשָׁ דָמִים. כִּי
הַזָּהָרָה שְׁכִינָתוֹ בְצִוְּן: (ו' דְּ) כִּי מִתְגָּגָן לְיִטְלָלָן

אבן עזרא

הָעָרִים. הַנָּה: מַחָה הַשֵּׁם אֶת שְׁמוֹ כְּכֹתוּב לְמַעַלָּה,
וְהוּא הַטָּעַם שָׁגָם לְךָ כְּמַעַשֵּׁךָ: (ו' ז' ז' לְדָרְךָ. שָׁאַי
אוֹהֵבָה כְּיָהִיד וּקְרֵי. בּוֹאַיְיָן, כִּי אָ
לְוָכָח, שָׁוֹרָא שְׁפֵל, עַל כָּן מִשְׁגָב בְצָרָה כְּמַשְׁמָעוֹ
בְצָרָה. לְדָרְךָ זָרְבִּי. דּוֹנְשָׁ פִּרְשָׁ בָוּ לְשָׁוֹן יִחְיָד, מַן
בְּגִוִּים, וְאַבְרָהָרֶשׁ שְׁהַחַית יְהֻדִּי הַשֵּׁם, עַכְבָּר זָמְרוֹ

דד"ק

(ו' א' וַיְבַטְחוּ. דַיְן הָא שִׁיבְטָהוּ בְךָ יוֹדָעַ שְׁמָךְ בִּישראל
בְכָל זָמָן הָאָמוֹת בְצָדָקָה וּבְמִשְׁרִים, וּשְׁמַגְבָּרָה אָוֹמה
הָכָל הָוָא שְׁמַפְטָמָתִי: (ו' ז' ז' ז' מִשְׁגָב. בְכָל עַת
הַיּוֹם, כִּי רָאוּ כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דָוְרָשָׁךָ הֵי אֶלָּא הִיָּתָ
עַמְםָם בְּעַת צְרוּתָם: (ו' בְּ) יוֹשֵׁב צִוְּן. וְאֶפְעַל פִּי
כְּשָׂהָרָא שְׁוֹפֵט מִשְׁגָב עֲנֵי אֶפְעַל פִּי שָׂהָרָא שְׁפֵל
עַדְיָין צִוְּן בִּינְדִּיבִּיסִי, מִלְּכָם מִקְומָה הִיְתָה קְבָלה אֲצָלָם
כְּלָא כְּתָה, לֹא יִנְחַנּוּ לְחַזְקָים מִמְנוֹ אֶלָּא הָוָא לוֹ
כְּיָ שָׁמֶן הַכְּבוֹד וְשָׁמֶן בְּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְזַיְן-הַיָּא
לְמִשְׁגָב, יִשְׁגַּב הָעַנִּי בּוֹ כְּמוֹ שְׁנַגְבָּבָו בְּיִשְׁרָאֵל הַיּוֹם
וְהָוָא לְהָסִגְבָּה לְעַתּוֹת שָׁהָם בְצִוְּהָה, כִּי יִשְׁרָאֵל הַיּוֹם
בְצָרָה גּוֹדָלה מִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים שְׁהָיוּ מִתְגָּרִים עַלְיָהָם: (ו' גְּ)

מדרש חז"ל

לְפָרוּעָן מִמְחַרְיכִיו עַל אֶחָת כְּמָה וּכְמָה
לְהָיָה אִימְתִּי כְּשִׁיבָא לְהַחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ בְצִוְּן, אֵיר חִנְן וְקָרָא
מִסְיִיעַו שְׁנָאָמָר: כִּי בְנָה הֵי צִוְּן וְרָאָה בְּכָבְדָו. (שם).
(ו' גְּ) כִּי דָוְשָׁ דָמִים אֹתָם זָבָר וּוְיָ, כְּשִׁיבָא הַקְבִּיה
לְחַבּוּרָם, שֶׁרְבִּי עֲקִיבָא הָוָא מַבוּעָ דָמָו שֶׁל בְּנָ
קוֹפִיאָ. מָהוּ לֹא שְׁכָח צַעְקָת עֲנוּוֹת, אַיְוָן, שְׁכָח דָמָשׁ
יִשְׁדָאָל מִיד הַעֲוָ"א, וְלֹא דָס צְדִיקִים שְׁנָהָרוּ בִּימֵי גּוֹרָה
כְּגָןָן וְרַב עֲקִיבָא וְחַבּוּרָם עֲזָזִי וְרַבִּי יְהוָה הַנְּהָרָם,
וְעַתְיד הַקְבִּיה לְחַבּוּרָם שֶׁל רַבִּי יְהוָה הַנְּחָתָם וְשֶׁל בְּנָ
קוֹפִיאָ, שְׁפָעָם אֶחָת גּוֹרָה מַלְכוֹת גּוֹרָה שְׁיָהָרָג וְרַבִּי יְהוָה
הַנְּחָתָם, מָה עָשָׂה בְּנָן קוֹפִיאָ, עָשָׂה עַצְמוֹ דִין וְדַן אֶת

קריאת שם וּמַחְפֵל שְׁמָע אֶת הַתּוֹרָה שְׁמוֹעָ אֶת הַזָּקָן.
אמֶר רַבִּי פָנָחָ בְשָׁם רַבִּי רְבִ"ל בְשָׁם רַבִּי אַלְיכְּסְנְדְרָוָס, לִמְהָ
אַיִן יִשְׁרָאֵל חֻקָּעַן. בְּתַחְפָּלָה רַאֲשָׁוֹנָה אֶלָּא בְּתַחְפָּלָה הַמּוֹסְפָּן,
כִּי שְׁהָיָה מְצָוֵן מְלָאֵי מִצְוֹת וּזְכָרָבְדָן. (ילקונ"ש).
(ו' ז' ז' מִשְׁגָב לְדָרְךָ. כָּל מָקוֹם שְׁנָאָמָר: דָל, דָרְךָ, מִנְחָה,
עַנִּיא, וְאַבְנָן, בִּישראל הַכְּתוּב מִדְבָּר שְׁאַיִן. עֲנִיּוֹת דָהָה
מִשְׁחָרָב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (שם).
(ו' י' וְדָרְשָׁךָ בְּרַכְתָּוּ. מִהְיָנָן, כִּי לֹא עֲזַבְתָּ
בְצִוְּן, יְשָׁבֵב צִוְּן וְגַנוֹן. אֵיר חִנְן: מִמְהָ שְׁעָה
בְצִוְּן, מָה עַל בֵּיתוֹ לֹא חָס. בְשָׁעָה כְעָסָו, כְשִׁיבָא

ד חום עלן ג' חמץ סנפי
מבעל רבדני מזורם ל'
מעלני מותא: טו מז
בגלא דاشטע לבלחן
שבחך במעלני פרעה
בגשא ציון אדרין
בפוקה: טו טבעו
עטמיא בשוחחה דעברן
(ז) חנני-ה'. עפה גנו

מצודת צ
(ז) ענוו. שלבי הורה: (ט)

ה' יושב ציון כי אותם הם
(ז) חנני. נמצא שלם, והיא
ככה עשה לי תמי, וככע
בתהויה, אמר נגנו מזרומי:
כנגד שעוי מות: (ט) טבעו.

דורש. האל, שהוא דורש דמי
זכר אותם דמים ששפכו פיל
כתיב ביויד וקרי. בואין, כי א
(ז) חנני. פתחות הח"ת יוזו
ונרפה: ראה עני משוארי. כ
והוא גלית: מרוםוי משוער
חושיים שאפלו בידי גלית,
למיטה כמו השער לבית: (ט)
אספורה כל תחולתן בשער
היהודית, והשרים יאמרו שם
אגליה בישועתך. בישועה ע
ושונא. ואמר בשער כי אוטה כי
וכשהוא בא ליתן לו ספקולא

שישחטן, אחר תחתיו יעשה או
אותה, וו' לשון הדע ואמר
שיהרגו שניהם ונחרגו שניהם, ז
שנאמו: כי דורש דמים אותם ז
מוחן לא-שכח, עצקה ענויים, רג
כל-עדיק, וצדייק. שעובי דאי
הקב"ה-כוחב-כפופירא נלבוש ז
בג�ו מל-גניות, כפופירא, ואומר
ופולני-הום. כפופירא, ואומר
הקב"ה. עושה מז. כפופירא, פופירא

בעזהשיות

ספר

מוֹעֵדִי צְבָי

חידושים וביאורים בעניין המועדים

חלק ראשון

ראש השנה • יום הכיפורים

סוכות • חנוכה

שהשair אחריו ברכה

הגאון המפורסם נור' ישראלי כקש"ת

רבי צבי הירש גראדזנסקי זצוקלהה"ה

ישימוש כאבדק' אמאהא נבראסקא אשר במדינת אמריקה
משנת תרמ"א עד שנת תש"ח

מחבר ספרי

מקווה ישראל על הל' מקאות מיל' דברות על מס' ברכות ליקוטי צבי על ש"ע או"ה
מקראי קודש על הלכות קריית התורה בית חיין על הלכות יין נסך
ועוד כמה חיבורים קרים שלא ראו אור הדפוס

יצא לאור לראשונה

מכת"ק של רבינו מהhabר ז"ע

מאנסי ניו יורק – תשע"ז

אך גאנט גראנד גראנד קומפני ס.ס.א.

ואחר כך חקשה הר"ן והתינה לר' אליעזר שבתשרי נברא העולם, אבל לדי יהושע דאמור בנים נברא העולם, אין זה עין כלל, וא"כ חורת הקושיא למה נידון בראש השנה יותר מכל הימים. ולכן כתוב הר"ן זיל, וניל שרצה המקום לזכות את ישראל בזמנים, רוצה לדון את ישראל בזמן שהוקבע לכפרה ולסלילה, שלפי שמתרצה הקב"ה ביום הקפורים, הוקבע יום סלילה לדורות, לפיכך גור השם שהוא אדם נידון בראש השנה, שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאחד לחיים, ובינוין הרי גור דין שלהם אינו נתם אלא עד יום הקפורים שהוא יום סלילה וכפרה, הרי נתנה להם תורה זמן כדי שבו יפששו מעשיהם וישבו אל השם. ואפשר עוד שמראש השנה ועד יום הקפורים התחליל השם להתרצות למשה, וביום הקפורים נתרצה לו לגמרי, ולפיכך רצה הקב"ה לדון ביריותו בזמן שהוקבע לכפרה וסלילה.

ודע דברי"ף לא הביא כלל הני דרישות דבר נחמן בר יצחק דמנייהו ילפין דראש השנה הוא יום הדין וצ"ע.

באחד בתשרי ראש השנה לדין, דלישון לשנים לא משמע להו לדין. ועוד אי לדין הרי תנ לקמן (זה טו ע"א) בראש השנה כל בא עולם עוביין לפניו כבני מרום, מכל דרישא לא מיiri לענין זה,adam כן תרתי למה לי.

אללא על כרחך דמשנה ראשונה לא איירי לענין דין רק לענין שטרות. אבל قول עולם מודים דראש השנה הוא יום הדין.

והטעם שבחר הקב"ה יום זה ליום הדין,
מכואר בר"ן שם (הר' ג' ע"א בר"פ ד"ה בראש השנה) - דמתחלת כתוב הר"ן דילפין מהפסקתה דברבריאת העולם באחד בתשרי היה גמור בדיתתו שבו נברא האדם, ואיטה עוד בפסקתה שאדם הראשון נברא באחד בתשרי, וכו' ביום בשעה העשרה סרת, ובשעה האחת עשרה נידון, ובשעה השתיים עשרה יצא בדים, אמר לו הקב"ה אתה סימן לבנייך, כשם שעמדת לפני בדין ביום זה וצאת בדים, כך עתידי ביך להיות עומדים לפני ביום זה ויזצאי בדים ראש השנה.

תפילה ראש השנה

ב. שכח ואמר האל הקדוש בליל ראש השנה

אין צורך לחזור, לפי שאין מקדשין את החודש בלילה (רכות דף ל ע"ב; ר"ה דף כה ע"ב).

וכתב הגאון רבי שלמה הכהן מוילנא בספרו בנון שלמה (בתיקונים שבסוף הספר סי' י"ה שוב מצאתי), לפרש דבריו, אכן לרביונו יונה

← **ל' הנה קיימת לנו** (גמ' ברכות דף יב ע"ב; שו"ע או"ח ס' תקופ סעיף א')adam אמר בעשרותימי תשובה האל הקדוש במקומו המליך הקדוש שציריך לחזור, וכותב החוי אדם (היל הפליה כלל דס' י') בשם הגאון ר' אבלי פאסוועליר, שמי שטעה בליל ראש השנה וחתם האל הקדוש

א. בדפוסים החדשניים חלק ב' סי' מו.

אחר שלוש שעות היום. ופירוש הט"ז לפי שבשלש שעות האל הקב"ה דין עולמו. ובמגן אברהם שם (ס"ק ט) - שהביא דברי הספר החסידיים סי' תשס"ג שהקשה כיון שהקב"ה דין בכל יום שלוש שעות וכן בראש השנה ביום היכיפורים א"כ מה בינם לשאר ימי, ותירץ שבראש השנה דין על עולונים ותחנות ממה שהיה לשיטים רבות כיון שבע שני רבע כ"ע ע"ש. ואם כן גם בלילה נקרא הקב"ה מלך, שהוא שופט אז את הגויים, אע"פ שעדרין לא קדרשו בית דין את החודש, דמשפט גויים לא תלייא בקידוש בית דין, כי חק לישראל כתיב ומ"מ נקרא או מלך, כיון שהוא דין או את הגויים, ולכן אם טעה ואמר האל הקדוש תזרע.

אמנם בראש השנה שם (רו' ח' ע"ב) הזכיר בריתא אחרת, תניא איזיך כי חק לישראל הוא' (טהילים פא, ח) אין לי אלא לישראל, לאומות העולם מניין, תלמוד לומר משפט לאלה יעקב', אם כן מה תלמוד לומר כי חק לישראל מלמד שישראל ננסני תחילת דין, כדרכם חסדא וכו'.

הרי משמעו דסבירא להו דגם את אומות העולם הקב"ה דין ביום, אחריו שהוא דין את ישראל, ודלא כמדרש הנ"ל.

ולפי הנראה דשני בריתות הלו פלייגי → בסברא זו, דהמדריש שתביא את הבריתא הראשונה סבירא ליה כהמדריש שהקב"ה דין את אומות העולם בלילה, ואת ישראל ביום, ואין מכנים את ישראל דין עד

(ברוכת דף יט ע"א בד"פ ד"ה שאין מקדשין) דסבירא ליה אדם לא הזכיר של יום טוב בליל ראש השנה צריך לתזוז, מכל מקום אם לא אמר המלך הקדוש אין צורך לחזור, דהיינו כל התעם שתקנו לומר המלך הקדוש ביום אלו הווא משום שהם ימי דין, שהקב"ה שופט הארץ, ואמרינו בפרק קמא דרואה השנה (דף ח' ע"ב) על פסקו (טהילים פא, ח) כי חק לישראל הוא, שאן בית דין של מעלה ננסים לדין עד שיקדרשו בית דין של מה את החודש. וכיון דזוכרת מלכות תלי באדין של מעלה, ודין של מעלה תלוי בקידוש בית דין של מה את החודש, וכיון שאין מקדשין את החודש בלילה אין צורך לחזור, וע"ש. ועיין בשדי חמד מערכת ראש השנה סימן ב' אות כ"ט?

ו הנה אף שדברי ישרים המה, מכל מקום לדינא אין נראה לנו, דהנה ראייתי בספרים שהביאו המדריש (בראשית ובה פרשת וירא פרשה נ' סי' ג') על הפסוק (טהילים ט, ט) ישפט תבל בעדק ולאומים במישרים, כשהקב"ה דין את ישראל דין אוטם ביום כשהם עוסקים במצבות, וכשהוא דין את הגויים הוא דין אוטם בלילה, בשעה שהם בטלים מן העניות. נמצא דברראש השנה בלילה דין הקב"ה את הגויים, וכיום דין את ישראל לאחר שקידשו בית דין את החודש.

והבי משמעו בפרק קמא דעבודה זורה (רו' ח' ע"ב) שהקב"ה דין את ישראל בשלשה שעות ביום, ועיי' בס"י תקצ"א (סעיף ח) - דאיתא שם לא יתפלל ביחיד מוסף בראש השנה עד

ב. שהאריך לפروس את כל דברי הפסוקים שלפני זה, ולבסוף מסיק בהסתמך נמי על דברי המהרש"ס המובאים בארכחות חיים החדש שאמם שכח ואמר האל הקדוש בליל ראש השנה וזה. ג. ראה לדוגמא תורה המתוחה פ"ל שופטים (דורשה י' דה ועוז); נצח ישראל להר"ל פ"כ (ד"ה והנאר). ד. ראה עוד ירושלמי ר"ה פ"א הל' ג'; מדרש תחלים שם (ד"ה והוא שפיטו); פסיקתא זטורתי בראשית יט, א' (ד"ה בערב), ועוד. – ואהה עוד בפסקתא ובתני פיסקא מ' (בחדש השבעיע), דכה שדין לאומות העולם בלילה הוא עדיף להם שאם ישנים מעשיות עבריות, ולהבדיל לרשותם עדרך ביום שאז הוא זמן קיימם המצוות. ה. לעיל הביא את זה בשם המודש, ונראה דמשמעותו היה שהמודש מצטט ברייתא,

קידשו בית דין עדין, כמו בבא עדים מן המנחה ולמעלה ע"פ שלא. היו מקבלין אותן מכל מקום היו נהוגין אותן הימים קודש (מתני' שם דף ל' ע"ב), היל' ונמי בבא עדים בלילה, ע"פ שאין מקדשין את החודש בלילה, אפילו היל' היו נהוגין אותן הלילה קודש.

וזהו כוונת רבינו יונה בפרק תפלה השחר (ברוכות דף יט ע"א בר"ר ר' דה שאן מקדרון) שכתב, ואית דמפרשוי דდוקא בשאר ימים טובים, אבל ביום טוב של ראש השנה כיון שתליי בראש החדשכו. ונוכל לומר שא"פ שתליי בראש החדש כיון שהוא י"ט, ומצוות י"ט אלא מא טפי שיש בה איסור מלאכה כי, ור"ל איסור מלאכה איש תלוי בקידוש בית דין, אלא כיון שבאו עדים ע"פ שלא קדשו בית דין בלילה מכל מקום אסור במלacula בלילה, ואם כן אמר טעה ולא הזכיר של יום טוב בראש השנה בלילה מחזירין אותו, מה שאינו כן בראש החדש דין בו איסור מלאכה, ואני נפקא מינה בקידוש בית דין רק לעניין הקביעות, ואם כן כל זמן שלא קידשו בית דין אין כאן קביעות דראש החדש, וכיון שאין מקדשין בלילה לא חל הקביעות דראש החדש בלילה, ולכן אין מחזירין אותו.

אבל לעניין המלך הקדוש שבתפילה, כיון שעיקר התפילה היא ממשום היום טוב

שיקדשו בית דין של מטה את החודש, והכי משמע נמי מסתimated כל הפסוקים דגם בלילה חור אמר טעה ואמר האל הקודש. ותנא דברייתא דמסכת ראש השנה סבירה ליה דגם את אמות העולם הוא דין ביום.

והנה בהא דאמר אין מקדשין את החודש בלילה, ע"פ שבאו עדים לפני בית דין בלילה, וכבר נחקרו העדים, מכל מקום אין מקדשין בלילה עד לאחר מכן (מתני' ראש השנה דף כה ע"ט) יש לדון האם הלילה נידון בראש החדש או לא.

והנה בכל ראש החדש אין נפקא מינה כל כך בזה אם בלילה ראש חדש או לא כיון שאין ביטול מלאכה בראש החדש, אבל בחודש תשרי שבראש החדש הוא יום טוב של ראש השנה יש נפקא מינה בזה לעניין מלאכות שאינם לצרכי אוכל נשף,adam ha'ayot tov har'i asur b'malacha b'liyah, וכיון שלא קדשיה בלילה ע"פ שכבר באו עדים וידעו דלמחר יקדרשו ונמצא שכבר היה יום טוב בלילה והיה אסור במלacula.

וצריך לומר דין היל' נמי דהוא אסור במלacula גם בלילה, ואין נפקא מינה בקידוש בית דין רק לעניין הקביעות, אבל במלacula הוא אסור מיד בלילה ע"פ שלא

дал"כ היה לנו לומר שהבריתא עיקר, אחרי שהיא דברי התנאים מה שאין כן המדרש. ו. וכן כתוב בשדי חמד (המובה לעיל) שסתמיות דברי כל הפסוקים משמע שלא אמרם אבל, אלא בගנות משה (חלק א' ס"י קע) הסכים עם ר' אברהם אבל, ומהת�ם שכתב הבין שלמה שיש לחילך בין הזכרת י"ט לברכת וחל הקדש, ולכן פסק שלמעשהה לא חזרה. ג. ובינו היכניס ביאורו בתוך דברי רביינו יונה, וזה רביינו יונה שבס: ואית דמפרשוי דדוקא בשאר ימים טובים, אבל ביום טוב של ראש השנה כיון שתליי בראש החדש, כיון שהוא י"ט, ומצוות י"ט אלא מזערין אותו, דርאש חדש דיינען ליה. ונוכל לומר שא"פ שתליי בראש החדש, כיון שהוא י"ט, ומצוות י"ט אלא טפי שיש בה איסור מלאכה ממשא"כ בראש חדש, ובתפילה (ודואש השעה) ג"כ אין אנו מזערין עניין ראש חדש כלל אלא עניין י"ט, יותר יש לנו לדין אותו כמו י"ט מלפניו והוא אש חדש, ואם לא הזכיר י"ט אלא הספיקו לקדש או לפי התקנת ר"ג אם באו מן המנחה ולמעלה נהוגים עכ"ל, ובינו הוסיף את הביאור דילגי י"ט אם לא הספיקו לקדש או לפי התקנת ר"ג אם באו מן המנחה ולמעלה נהוגים אותו הימים קודש, ע"פ שב"ד ידרשו רק מהר, ولكن לבני תפילה י"ט זראי ר' בה רבינו יונה אינו תליי בראש החדש, ממשם למד רבינו יונה לענייןحال הקדש כלhlen.

מקום תקנו לומר המלך הקדוש גם בלילה בתפילה יום טוב, ואם טעה מחוירין אותו.

וזום טוב זה איתת בית יום הדין, אע"פ שאין בית דין של מעלה ננסין ליום הדין עד לאחר, מכל

ג. טעה בתפילה ליל שני בראש חודש ובראש השנה

לחוד דאמר רב שאין מקדשין את החודש בלילה יש מקום להילוק זה שכתו היש מפרשים, מ"מ יש עוד טעם לומר שאין מחוירין אותו בתפילה ערבית ממשום דתפילה ערבית רשות, אף שכתו התוס' (כא) דהינו דוקא לעשות מצוה אחרת, מ"מ חזין שאין חוכמה דתפילה ערבית כשאר תפילות, ואם כן עכ"פ בריעבד שהחפלה אותה אלא שטענה בה שלא הזכיר ראש חודש אין מחוירין אותו, ורב הוסיף עוד טעם אחר על הלילה הראשונה ממשום שאין מקדשין את החודש בלילה, לומר דאפיקו למאן אמר לעיל זו יס' ע"ב) תפילה ערבית חובה אין מחוירין אותו מהאי טעמא", אבל מ"מ לדין רק ימיא לו (מוס' לעיל זו יס' ד"ה טעה) דתפילה ערבית רשות בלבד האי טעמא אין מחוירין אותו, ואם כן גם בלילה השני אין מחוירין אותו מהאי טעמא דכיון דעיקורה רשות אין חוזין. ועיין בתוס' יומא (דף יט ע"ב ד"ה והאמו ר').

אבל היש מפרשים סבירא فهو דהאידנא כבר שוויא עלייהו חובה, כמו שכותב הרי"ף (דף יט ע"א), ואם כן אין נפקא מינה בין תפילה ערבית לשאר תפילות, ואם כן בלילה השני דליך טעמא דבר אכן מקדשין את החודש בלילה, שהרי כבר החודש מקודש, שפיר מחוירין אותו.

איתא בגמ' ברכות (דף ל ע"ג) טעה ולא הזכיר של ראש חודש ערבית, אין מחוירין אותו לפי שאין בית דין מקדשין את החודש אלא ביום, וככתבו התוס' ד"ה לפי שאין מקדשין כי ו"י מ"ז דוקא בלילה ראשונה אין מחוירין אותו לפי שאין מקדשין החודש בלילה אבל בלילה שנייה מחוירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו, ולא נראה לחלק.

הנה התוס' לא באירוע ולא פירשו הטעם למה לא נראה להם לחלק כהיש מפרשים, זהא לכואורה מסתבר טעמייהו זהיש מפרשים, והכי משמע בגמ' מדברי אמר דאמר מסתברא מילתא דרב בחודש מלא, ממשום דיכול לאומרה בערבית דמהר (רש"י שם ד"ה בחודש מלא), ואם כן מבואר דבערבית דמהר אמרames השכה חור. וזה ג' (זהיינו גמ' לרב אשין, דבלילה השני לא פליגי. ועיין בפני יהושע (שם ד"ה שם אמר רב ענן) – שהתקשה נמי מהו הטעם של לתוס' שלא נראה לחלק, ופי' שלא נראה לחלק כל בין שני ימי ראש חודש כיוון שעשויים אותם מספק, כי היכי דלא ליזללו ביו"ט שני).

עוד יש לדركם בהמשך לשון התוס', לכואורה דברי היש מפרשים אינו עני למה שכותבו התוס' מוקדם זהה.

ונראה דדרעת התוס' דמשום hei לא סבירא להו לחלק כן, דנהי דמהאי טעמא

ת. לכואורה הול' נפקא מינה לטעה ולא הזכיר עלה ויבוא בתפילה ערבית לחול המועד וכיוצ"ב, וממצאי שcn כתוב הרי"ף (דף יט ע"א) ושמיעין מינה [משמעותו של רב] שאם טעה בערבית בשבת או ביום טובים שמחoirין אותו, ז"ע.

ספר

גן המלך

לרבינו אברהם הלוי זצ"ל

מנגדולי רבני ארץ מצרים

יוצא לאור במהדורה חדשה ומתחוננת
עם ציונים והערות

מאת

הרבי משה עופרדייה שליט"א
בלאמו"ר הרה"ג דוד עופרדייה שליט"א

יוצא לאור על ידי
מכון להוצאת ספרים וכתבי יד
שע"י בית מדרש נבואה
ישמח לב - תורה משה
ירושלים תשנ"א לפ"ק

המֶלֶךְ

ג

ולעד"ג דاع"ג דין בריח איסור משומע ענייני, דה' עניינים שמענו והריח אין בכללן, מ"מ יש לאסרו בט"ב, דאפשרו לטיל איסור מפני שמשיה רעתו מן האבל, והריח היר עוגן גדול שהנשמה נהנית ממנו, ומטעם זה יש לאסרו בט"ב לא מטעם ענייני, וכך זה ביו"כ מצוה לכבדו בכל מילוי-דוחענות כיוון שאין בו מטעם ענייני.*

קמן) בלייל יוט האח瞳 של חוג אם הוציא בהפלתו גשם במקומו טל, נראה שאינו harus תפלתו, מפני שכיוון שבמוסף של מהריך מזכיר, והוא רואין להוציאו מבערב לויל כדי שלא יתעוררבו הצבור, איך זמנו של גשם הוא מבערב.*

קמן) עד אחד זאיינו נאמן לאסרו, אם הוא דבר שיכול להתרברר, החושין לדרכו העדר. ועיין **טויז"ד סי' קכ"ז** רין ג'. ונראה עדותה ת"ח מסתמא עדות מעילא הוי, ואמרין דקושטא קמטה. ועיין במלותן אביהה ח"מ ט"ז וט"ב דין כ"א שמחוזירין אביהה לת"ח ומאמינן אותו באמורו באביה המוציא ראייה שאינו נהנה. ובועל ההגחות הביאו דין זה, משמע דס"ל דגם בזמנ הזה היכי דיניין, ועיין **טויז"מ ס"ס ע"ז** שהדין סומך על עדות עד אחד, ונראה גם באיסורין נמי שפיר מצי הדין לסמך ע"פ עדות עד אחד ולאסרו על פיו.

קמן) כתוב ב"י **או"ח ט"ז** ר'ח זול, כתוב סמ"ג בא"י כו' והוא על הארץ ועל המחה, לשון זה כתוב הרמב"ם, וכן תופס ה"ג עיקר לחותם על הארץ ועל המחה, ולא על המחה ועל הכללה, ע"כ. ובספר שכנה"ג כתוב שה"ג והרמב"ם תופסים עיקר לחותם על הארץ ועל המחה או לחותם על המחה ועל הכללה, ע"כ. ונראה דעתם דחוותם בעל המחה בלבד אין מוסיפים לומר ועל הכללה, הוא משומם דמיות כשותפים, וכי"ל דאין חותמן בשתיים. ואע"ג בכחיה הוציאו שתיהן על המחה ועל הכללה, הא ליכא קפidea אלא בחותמה בלבד. וודgesי גם בחותמה שתיהן, היינו טעמיhiro משומות דשתיהן ששותפות אחת, ולא הוי חותמה בשתיים. אכן בם"ש בשכנה"ג שחותמן על המחה ועל הכללה, וא"כ יתתקנה לשבה א"ז, ולא על ההנהה בלבד, קשה, שהרי בריכה זו נתקנה לשבה א"ז, וא"כ ע"כ לחותם בה בשתיים משומם דהארץ היא המוציאאה המחה והפירוט, כדאמרין בפ"ג שאכלו.*

קמן) כתוב ב"י **או"ח סי' תקכ'** משם ה"ד מנוח, דבסבתה בנתים ערבית ייל בברכה א' מעין ז' המלך הקדוש, ע"כ. ונראהadam טעה ש"ז ולא אמר המלך הקדוש ואמר האל הקדוש, שאין להחזוין, משומם דעתך מליהה תלייא בפלוגתא, דאבי העורי והראכ"ד טוביין דכדייעיד אין להחזוינו אם אמר האל הקדוש, וא"כ יש לנו להקל בברכה מעין ז' שלא נתקנה לשום חובה אלא מפני עם שבשותה שמאחרים לבוא לבהכ"ג, וכ"ש שאומרין אותה מפני התקנה, והבו שלא לסייע עליה. והכי אשכחן ומהאי טעם אין מזכירין בברכה זו עניין היום כשליל יוט להיות בשכתה, לפי שבז"ט אין מקום לברכה זו.*

כיווץ בו ולא תבטל נקורה א' ממה שהסתכו חמי ישראל בו. ועוד אני אומר שלא אמרו שהיתרת זו אינה חיה אלא כך, עכ"ל הרשב"א. ווסף דבריו הם על סגנון חihilah דרבינו, לחילק בין כשהיתה כך מתחילה ברייחה להיכא שנתחדשה בה חול. כלל דמלתא ואפשר לטריפה שתחילה י"ב חדש ע"ז נס, ובזה צוא מאיסורה. אכן להיות שכבר הורוה ז肯 לאסרו, אריה שאג מי לא ירא, لكن אין בידינו כח להתריר שכבר אסר, ולא באננו אלא לאקן את המוחשות ולהטיסר לעז ולהחריך דברי הפלגות מעל חמי שראל הקדושים.

קמן) פרק ב' דיו"ט [מ"א] בש"א ב' תבשילין ובה"א תבשילין, א', ושווין ברג וביצה שעליו שנן ב' תבשילין, וקשה מי דקאמר ושוין ברג וביצה שעליין, וכי טעםם דב"ש אתה תנא לאשמושען. ונראה דחצר דאתה נמי לב"ה, דקס"ד דעתן לא קאמר ב"ה דסגי בתבשיל אחד, אלא כשייהה חבישן חשוב, ואם ליקח את הביצה שעיל הרג לא נפיק בה י"ח עירוב, כיון דהביצה היא טפל לרגד, לכן קמ"ל תנא דגם הביצה החשובה בתבשיל בפני עצמו, ושפיר מציל לערכך בה. ואחרים תירצחו דקמ"ל לעניין פסח דבעינן ב' [חבשילין] אחד זכר לפסח ואחד זכר להגינה, (אמר המעתיק נואה לומר דקמ"ל לעניין ערב ט"ב, דקיים לאן דלא יכול אדם שני תבשילין).*

קמן) בעניין כתיבת שמות בגtiny כונן שם מלכה בחיריק תחת המם, ציריך לכתבו מלא ביו"ד, וכן כל כיווץ בזה שיש לטעות בין השם לשם אחר, אם קרייתו בחיריק יכתבו מלא ביו"ד, ואם קרייתו הוא בחולם יכתבו מלא בוא"ג, כי אותן שמות בלבשון הקודש במקומות נקודות. ואע"פ שבמקרא בין תיבות ושמות הללו חסרים, וגם כי תנועת החיקיק כשהיא מלאה הוי תנועה גדוולה, ובela יוז"ד הוי תנועה קטנה, וכן תנועת השב"א הבא אחריו ולעניןיהם אחרים. מ"מ בgent כוין שאין נקודות, נכוון לכתבן כדי שתאה ניכרת יפה אוכן הקרייה מתכו ולא יתחלף בעניין אחר. וודבר זה מצאנו מה פרוש בדברי הערוך, שכח בערוך ספר זול, וסימן לנו חוספה ספרא בעידרא. פירוש, מנגה הכותב מקרא לכתוב בחיסטר כונן משה בלא וא"ז, לאמר בלא וא"ז, אבל התנא מנגהו לכתוב החיצה מלא בלא חיטור, עכ"ל. ומ"מ בשם משה ואחרון ודוכתיו שmorphigen וקורין אותן כhalbתן אף שלא היו מלאים, אין לכתבן רק חסרים, והכל לפי העניין.

קמן) בשחל ט"ב להיות [במוצאי] שבת נחלקו הפסיקים, איך מא"ד דבליל מוצאי ט"ב מבוטל על הocus, ואילא מא"ד דאיינו מבוטל כלל, ווועצא י"ח הבדלה במה שהבדיל בתפללה ביל ט"ב, ולעדין לחוש לב' הסברות, ולכתחילה סומך על הבדלה שהבדיל בתפללה ביל ט"ב ואילא מבוטל על הocus במויצאי ט"ב, אכן כשתעה ולא הבדיל בתפללה, אין לו לחזור ולברך י"ח ברכות כדין מי שאין לו אין לברך עליון, אלא במויצאי ט"ב יבדיל על הocus, ובכח"ג ניחא טפי שיידיל על הocus במויצאי ט"ב דברי האומרים כן, ולא לחזור ולברך י"ח ברכות דנפשי טובא.*

קמן) כתוב ספר שיורי כנה"ג ס"ס מקנ"ט משם ספר שתי יdotot, שלא מצינו איסור להריח בט"ב ובו"כ.

ויתר מזאי והעבירו רבינו רבי ר' אמר אמר ר' יוחנן העבירו אמר ליה ר' חייא בר בא לא היה מעבירו אלא גער ביה:

ברע בחיזורא. פירש בערור בשם רב האיגאון ז"ל, חיזורא הוא אחד ממייניו קוצים שמצוין בביבל וקורין אותו אלחו ומרעה שלא יכרע מאמצע מתניינו וראשו זקור ועומד כבריתו אפי' בשחותו מחציו אלא צרייך שכוף את ראשו שהיה כאגמון שכוף ראשו ולעלום צרייך לכוף צוארו עכ"ל הערור בחיזורא, ובירושלמי דפרקין גבי מודים תנוי ובלבד שלא ישוח יותר מזאי א"ר ירמיה ובבלבד שלא יעביד בהדין חדרונה אלא כל עצמותיו וכו'. ופירש בערור בערך חדר והצב למינו תרגום ירושלמי וחדרונאי כגון פירשו שפירש כי הצב דומה לצפראן כשושחה שוחה מתניינו וראשו זקור כבריתו:

זקייף כי חיוא. בפרק דבר' (דף טז, ב) בסופו אמרין שדרו של אדם לאחר שביעים שנה נעשה נשח והוא דלא כרע במודים זה יינוי מדה נגנדי מדה לפי שיש לו לכרוע כי חיוא במודים והוא לא עשה כן נעשה נשח:

והלבטא כרבה דאמר המלך הקדוש והמלך המשפט. ומיהו פשיט לן כרבה בכולא תלמודא אלא משום דר' אליעזר קאמר ודאם אמר האל הקדוש יצא והוצרך לומר הלכתא כרבה שאמר הלכה המלך הקדוש, וכי יכול להיות שם מודה לר' אליעזר שייצא בדייניך ואם לא אמר אין מחוירין אותו, אבל רבה חולק על ר'א שצרייך לומר לכתלה המלך הקדוש ולר' אליעזר אין צרייך לאמרו אפי' לכתלה, והא דנקט יצא לפיה שאין ר'א מקפיד מה יאמר, או המלך הקדוש או האל הקדוש ורבה מצרייך לומר המלך הקדוש לכתלה ומהו פוסק התלמוד כרבה אבל בהמלך המשפט מחוירין אותו לפי שהוא משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, וכן בוכרנו מי כמו אב הרחמים, וכותב לחימים, וכן בספר חיים

נושאים כפיהם לא היו, דא"כ היה לו להאריך באזע על משנה זו כמו שמאיריך בתמיד פי החולו עולין (פ"ז – מ"ב), אלא שבמדינה אמרין ג' ברכות ובמקדש אמרין ברכיה אחת וכו', ועוד א"כ הויל למיתני בחשיבות ובמוסף וכו' הויל למיתני ובמקדש ד' פעמים אחת לבני הקטרת ואחת לאחר הקטרת, אבל בספרים שלנו גרס' וגם בפי' רשי' וברכו את העם. ופירש' ז' עט העם ולא ידענא מא' קאמר דהא אחתי לא הגיעzman ק' שנדפרישנא, ר' מאיר שליח צבורי יסד בפיוט של תפלה תחת אמרת ויציב וברכת יהנים וברכו את העם ברכת יהנים, וצרייך עיון פירשו:

דף יב עמוד א

אלא דנקיט כסא דשברא וסבר דחומרא הוא וכו', והשתא דלא איפשיטה למסקנה אולין להחותמא:

כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. ז"ה ברכה אחת מעין שבעה שליח צבורי אומר בכל ערב שבת הלא אין בה מלכות, ו'יל דהאל הקדוש שאין כמוهو וזה מלכות, כלומר שהוא אח' בעולמו ואין זולתו:

ואמנונתך בלילות. ואמרין במודש חדש לבקרים רבה אמנונתך שתהדים מאמין בהקב'ה ומפקיד רוחו בידו ומחזירו אליו ומחדש כהו מה שיגע כל היום, אי נמי כפירש'':

דף יב עמוד ב

רב שששת כי ברע ברע בחיזורא וכו'. ירושלמי תניח ר' חלפתא בן שאול הכל שוחחין עם שליח צבורי בחודאתה, ר' זעירא אמר וכבלבד' במודים ר' זעירא סבר לקרובה כדי לשוחה עמו תחללה וטוף וקאמר נמי התם בירושלמי דפרק דבר' ברכות ר' שמואל בר. נתן בשם ר' אחא בר חנינה מעשה באחד שעשה

שימים וארצן, לא חמוץ בית רעך על מזוחות ביתך
ולא על מזוחות בית חברך:

זו מינות. והאי נמי בכל עין הוא וליכא אלא
חמשה דברים:

מתני מזוכירין יצאת מבאים בליות. אבל רבנן

סיל דאין מזוכירין וכל מני חירות
כתב ועיקר גואלה היתה בום כדאמר לעיל:

הו יתיר למדן רשותה בום לא קדשו בום לא קדשו
בום לא קדשו בום לא קדשו בום לא קדשו בום לא קדשו

דף יג עמוד א

אלא שיווא ישראל עיקר, דבכ"ם כתיב בני
ישראל:

עד שהיה מספר מעשה ארוי פגע בו רוכך. לפי
שהדוב עז יותר ובעל החבולות להזיק יותר
מארי, וכבר מיישב רבי מאידammer בריש עז שאחר
מלכות רומי באה מלכות פרס דחשיבה ליה לפיה
שנמשלה לדוב דכתיב וארכן חיות תנינא קדיא להוב
וגור珂שה אדרבה מלכות בבל חשיבא טפי שנמשלה
לארי, והשתאichi שפיה, לפי שהדוב בעל תחבולות
להזיק יותר כדמשמע הכא:

ר' אלעוז אומר עובר כלאו. ומר אמר חדא ומר
אמר חדא ולא פליגין. ויש לפרש דבר קפרא לא
חייב ליה לאו משום שנתקע לעשה דכתיב והיה
שםך אברם. ואיך לא דמי לאו דונטור שנתקע
לעשה לפי שמתהון הלאו, ולא נהירא, ומה שהזכיר
בר קפרא עשה ולא הזכיר הלאו אי סבר לה לדרא
אלעוז משום דלא משמע עשה כל כך אלא קריית
השם, פירש שהוא עשה, בירושלמי דהאי פרקי
למה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב ושמו
של יצחק לא נשתנה, אלו אבותינו קראו אותו בשם
אבל יצחק הקב"ה קראו יצחק שנאמר וקראת את
שמו יצחק:

מליק פרקה קמא בס"ד. בגלייר וועזי ביילאיין.

וכי שמוסיפין לומר בעשרה ימי תשובה אומר רבינו
שמחוירין אותו לפי שהוא משנה מטבע שטבעו
חכמים בברכות, ואם ספיקא הווא בידו אם אמר ואם
לאו יחוור יתפלל ובין בתיו בין בזבוז מזחירין
אותה, ובירושלמי דחענית פ"ק מנין התפלל ואיןו
יודע אם הגזיר א"ר יוחנן חזקה כל לי יומ מה שהוא
למדו מזכיר מכון ואילך מה שזכר רמבר גביה
משיב ומורייד הגשם, וזה יכול הדברים שצריך
להזהיר בו הוא הדין, ובספר הריא"ף ז"ל ראיית
שפוסק שצערין לזרע המלך הקדש, ואם לא אמר
מחזרין אותו דאין הלהבה בר' אלעוז, ס"ל הרבה

פליג אר"א בדיעבד ודלא כפירושנו:

בקשו לקבוע פרשת כל בק"ש. ירושלמי מפני
מה ב פרשיות הללו בכל יום, ר' לוי ור' סימן ר' סימן אומר מפני שכוב בה שכיבה וקימת,
ר' לוי אומר מפני שעשרה הדרגות כוללים בון.
אנכי ה' אלהיך, שמע ישראל ה' אלהינו (ה' אחד).
לא זהי לר אלהים אחרים על פי, ה' אחד. לא תשא
את שם ה' אלהיך לשוא, ואהבת וכו' אז דתחים
למלכא לא משבוע בשמי ומשקר, בכוורת כל מצות, רבי
השכת למען תזכרו ועתה את כל מצות, רבי
אומר זו מצות שבת שקהלת נגד כל המצות
שנאמר ועל הר סיינ' ירידת ונתן לעמך תורה ומצוות
ושבת קדשך להם הוזעט א"ר אלעוז בר אבינה
לומר שסקולה נגד כל המצות כבך את אביך וכו'
למן ירכו ימיכם לא תרציח ואכבדם מהרה מאן
דקטייל מתקטיל לא תנאך לא תתוון אחותרי לבככם
ואחותרי עיניכם, דאי' לוי ליבא ועניא תרי סרטי
דערירה שנאמר תנאה בך לי ועיניך דרכיך
חצינה, אמר הקב"ה אי יהבת לי ליבא ועניא אנא
ידע ذات דודי, לא תנווב ואספת זגנו ולא דגן
חכירך, לא תענה אני ה' אלהיכם אמת וכתיב וה'
אליהם אמת מהו אמת שהוא אלהים חיים ומיל עולם
אמר הקב"ה אם אתה מעיד על חברך עדות שקר
מעלה אני עלייך כאלו אתה מעיד עלי שלא בראי